

De hervorming van de rechtstreekse aansprakelijkheid van hulppersonen ingeleid aan de hand van één casus

Ignace Claeys, hoogleraar UGent en advocaat-partner Eubelius

1. De rechtstreekse aansprakelijkheid van een schakel tegenover verdere schakels in diezelfde ketting is al lang het voorwerp van een juridisch debat. In de overtuiging dat een abstracte materie zich maar doorheen concrete casussen laat verstaan en die methode ook beter toelaat het debat in minder emotioneel beladen bewoordingen te voeren, starten we van een concrete casus. Andere casussen komen in latere bijdragen met het oog op bijkomende inzichten. Deze bijdrage wil enkel de hervorming van de wetgever kort na de goedkeuring ervan in de Kamer beknopt inleiden.

De casus is geïnspireerd op de feiten uit een uitspraak van het Hof van Cassatie, bekend als het verontreinigde-visvijver-arrest.¹ Een eigenaar van een woning (de koper) koopt brandstof (olie) van een oliebedrijf (de verkoper). Om de bestelde olie bij de koper aan huis te leveren, schakelt dat oliebedrijf een werknemer of zelfstandige in. Er worden dus twee opeenvolgende samenhangende overeenkomsten gesloten: een verkoopovereenkomst (het hoofdcontract) en de arbeids- of aannemingsovereenkomst (het ondercontract). De werknemer of zelfstandige die de effectieve olielevering doet, krijgt het juridische etiket van uitvoeringsagent of hulppersoon van het oliebedrijf (de verkoper).² Het gebeurt wel eens dat de uitvoeringsagent of hulppersoon niet zorgvuldig nagaat of de olieslang goed op de olietank is aangesloten en dat de olie door die onzorgvuldigheid terechtkomt in de grond van de koper of in die van de buur. In casu komt de olie in een visvijver van de koper alsook in die van de buur terecht.

Kan de koper en de buur dan de werknemer of zelfstandige leverancier (de uitvoeringsagent of hulppersoon) rechtstreeks aanspreken voor de ontstane schade of kan hij alleen terecht bij het oliebedrijf dat de werknemer of zelfstandige heeft ingeschakeld? Het wettelijke kader om die vraag te beantwoorden, is met de recente hervorming van de buitencontractuele aansprakelijkheid gewijzigd. Hierna lichten we achtereenvolgens (i) het oude recht (zoals ontwikkeld in de rechtspraak van het Hof van Cassatie) en (ii) het nieuwe recht (zoals ingevoerd door de wetgever) toe.

De tekst werd afgewerkt op 1 februari 2024 (datum van goedkeuring van artikel 6.3 BW in de plenaire vergadering van de Kamer) en wordt gepubliceerd in het Liber Amicorum Kris Bernauw bij Larcier-Intersentia (<https://www.larcier-intersentia.com/nl/over-verzekerings-vervoerrecht-land-ter-zee-de-lucht-9789400016897.html>).

¹ Cass. 25 oktober 1990, *Arr.Cass.* 1990-91, 237, *RCJB* 1992, 493, *RGAR* 1992, nr. 11.990, noot J.-L. Fagnart.

² In het nieuwe recht spreekt men van een hulppersoon in plaats van een uitvoeringsagent (*un agent d'exécution*). Uit de parlementaire voorbereiding volgt geen indicatie dat die terminologische wijziging een andere inhoudelijke invulling zou beogen. Zonder hierop verder in te gaan, is dit o.m. van belang voor de klassieke vraag of de wetgever onder de hulppersoon ook de contractant catalogeert wiens prestatie enkel een materiële, noodzakelijke voorwaarde is voor de uitvoering van de hoofdovereenkomst dan wel verlangt dat de hulppersoon een contractuele verbintenis van zijn medecontractant uitvoert.

(i) **Het oude (jurisprudentiële) aansprakelijkheidsrecht**

2. In het oude recht had de werknemer of zelfstandige die de olieslang onzorgvuldig op de tank had aangesloten, een andere aansprakelijkheidspositie naargelang de verontreinigde visvijver toebehoort aan de koper dan wel aan de buur.

Ten aanzien van de **koper** van de olie kon de werknemer of zelfstandige zich in het oude recht beroepen op het voordeel dat het Hof van Cassatie sinds het begin van de zeventiger jaren van de 20^e eeuw in de zogeheten stuwadoorsrechtspraak³ aan de uitvoeringsagent heeft toegekend. Dankzij zijn positie van uitvoeringsagent was de ingeschakelde werknemer of zelfstandige in geval van contractuele schade immuun voor rechtstreekse buitencontractuele aansprakelijkheid ten aanzien van de koper van de olie. De uitvoeringsagent kreeg die immuniteit omdat de koper de medecontractant is van de verkoper (opdrachtgever van de uitvoeringsagent). De koper en de uitvoeringsagent zijn geen volslagen derden ten aanzien van elkaar, ook al zijn ze in deze geen contractpartijen. De uitvoeringsagent is een derde bij het sluiten van het hoofdcontract (verkoop van olie) maar is in die contractuele verhouding geen derde “ten aanzien van de uitvoering van het contract en ten overstaan van de medecontractant van de opdrachtgever”, zo motiveerde het Hof van Cassatie.⁴ De uitvoeringsagent is immers betrokken bij het uitvoeren van het hoofdcontract. Hij is betrokken in de contractketting. In het kort: de uitvoeringsagent is niet zomaar een derde, maar een betrokken derde.

In het oude rechtersrecht (vanaf eind 1973) moest de aansprakelijkheid voor contractuele schade in een dergelijke contractketting worden afgewikkeld van schakel tot schakel en mocht geen haasje-over worden gespeeld. De koper moest de verkoper aanspreken, waarna de verkoper de door hem ingeschakelde uitvoeringsagent (werknemer of zelfstandige) moest aanspreken. Die werknemer of de zelfstandige genoot zo van een immuniteit ten aanzien van aanspraken van de koper (de verdere schakel in de ketting) tot vergoeding van contractuele schade. Die jurisprudentiële regel stond daarom bekend als de quasi-immuniteit van de uitvoeringsagent. De werknemer of zelfstandige kan aldus voor contractuele schade niet rechtstreeks door de schadelijdende koper worden aangesproken, tenzij in het geval dat de werknemer of zelfstandige een misdrijf zou hebben begaan.⁵ De reden waarom de quasi-immuniteit werd ingevoerd, had ongetwijfeld te maken met de bekommernis dat de bepalingen van de kettingcontracten (en de daarmee uitgedrukt van de respectieve contractpartijen) niet zouden worden omzeild door een rechtstreekse aanspraak.

³ Een stuwadoos is een prototype van de uitvoeringsagent of hulppersoon geworden door het eerste arrest terzake (het stuwadoorsarrest, ook bekend als het Müller-Thomson arrest) in Cass. 7 december 1973, *Arr.Cass.* 1974, 395, concl. P. Mahaux, *Pas.* 1974, I, 376, concl. P. Mahaux, *RW* 1973-74, kol. 1597, noot J. Herbots, *Eur.Vervoerr.* 1974, 54, noot M. Fallon, *RGAR* 1974, nr. 9.317, noot J.-L. Fagnart, *T.Aann.* 1975, 181, noot A. Limpens-Meinertzhagen, *RCJB* 1976, 15, noot R.O. Dalcq en F. Glansdorff.

⁴ Cass. 2 februari 2006, AR C.04.0527.N.

⁵ Erkend sinds Cass. 26 oktober 1990, *Arr.Cass.* 1990-91, 244, *RCJB* 1992, 497, noot R.O. Dalcq (dronken kinderen in een vakantieverblijf). Het bestaan van een misdrijf kan ook door de burgerlijke rechter worden vastgesteld (recent nog Cass. 4 februari 2022, AR C.21.0278.F). We laten de (niet in helderheid uitblinkende) uitzonderingen van de niet-louter contractuele fout en de niet-contractuele schade (cumulatief te vervullen vereisten voor de buitencontractuele aansprakelijkheid van de uitvoeringsagent) voor wat ze zijn. We verwijzen hiervoor naar om het even welk artikel over de uitvoeringsagent onder het oude recht (en dat zijn er veel).

De uitvoeringsagent had evenwel een andere aansprakelijkheidspositie als hij niet door de koper zelf maar door de schadelijgende **buur** van de koper werd aangesproken. De buur kon immers wel rechtstreeks schadevergoeding vorderen op grond van de buitencontractuele aansprakelijkheid van de werknemer of zelfstandige. De buur is immers wel een volslagen derde, vergelijkbaar met bijvoorbeeld een schadelijder ten aanzien van de aansprakelijke bij een verkeersongeval. Hij staat volkomen los van de contractketting. Meer recent geven sommigen hem het etiket van een onvrijwillig schuldeiser⁶; de buur wordt immers meegesleept in een activiteit (olielevering) en de schadelijke gevolgen ervan (verontreinigde visvijver) zonder deel te hebben gehad aan het opstarten van die activiteit (de verkoop en de eruit voortvloeiende levering van olie) en zonder de wil te hebben gehad om aan die activiteit deel te nemen. Het is de koper die olie van de verkoper heeft besteld en liet leveren, niet de buur. De buur staat buiten die activiteit en bijgevolg ook buiten de contractketting die is opgezet om de olielevering te realiseren.

Samengevat: in het oude recht kon de werknemer of zelfstandige door de buur buitencontractueel worden aangesproken, maar niet (wat contractuele schade betreft) door de koper tenzij hij een misdrijf zou hebben gepleegd. De koper moest zijn pijlen in principe (behalve in geval van een misdrijf) richten tegen de verkoper, die dan op zijn beurt ageerde tegen de olie-leverende werknemer of zelfstandige. In de gevallen dat de uitvoeringsagent het statuut van werknemer had en tot vergoeding van contractuele schade werd aangesproken (rechtstreeks door de koper in het geval van een misdrijf, dan wel door de verkoper of de buur als geen sprake was van een misdrijf), kon hij zich - in tegenstelling tot een zelfstandige uitvoeringsagent - wel nog beroepen op de bijzondere wettelijke immuniteit van werknemers voor niet herhaaldelijk voorkomende lichte fouten.⁷

(ii) Het nieuwe (wettelijke) aansprakelijkheidsrecht

3. De indieners van het oorspronkelijke wetsvoorstel tot hervorming van de buitencontractuele aansprakelijkheid (Boek 6 BW) wilden een einde stellen aan de in de rechtspraak ontstane quasi-immuniteit van de uitvoeringsagent.⁸ Er werd voorgesteld om de sluizen weer open te zetten voor een rechtstreekse buitencontractuele aansprakelijkheid van de hulppersoon jegens de medecontractant van zijn opdrachtgever voor schade als gevolg van de niet-nakoming van een contractuele verbintenis, zij het dat de hulppersoon wel de contractuele verweermiddelen uit het hoofdcontract in zijn voordeel kon invoeren.

Dat was ongetwijfeld, binnen en buiten de Kamer, één van de meest bediscussieerde voorstellen in de hervorming van het BW. De Kamer keurde de finale tekst van artikel 6.3 BW in de plenaire zitting van 1 februari 2024 met een grote meerderheid goed, maar die finale goedkeuring vergde een paar voorafgaande rondjes discussie in de commissie voor Justitie. Meer bepaald gingen er twee lezingen in de commissie mee gepaard.

⁶ Zie J. Vananroye m.m.v. O. Roodhooft, "Toerekening aan rechtspersonen en aansprakelijkheid van uitvoeringsagenten in het ontwerp buitencontractuele aansprakelijkheid", *TPR* 2021, 201-203, nrs. 19-20.

⁷ Artikel 18 Wet Arbeidsovereenkomsten.

⁸ Wetsvoorstel houdende boek 6 "Buitencontractuele aansprakelijkheid" van het Burgerlijk Wetboek, *Parl. St.* 2022-23, nr. 55-3213/001 (toen nog art. 6.4, §2).

In de eerste lezing ging de rechtstreekse buitencontractuele aansprakelijkheid van de uitvoeringsagent terug naar af en werd geopteerd voor een rechtstreekse vordering tegen de uitvoeringsagent.⁹

Aangezien die omwenteling in de eerste lezing om vele redenen op kritiek stuitte,¹⁰ werd de rechtstreekse vordering in tweede lezing weer afgevoerd en werd teruggekeerd naar de rechtstreekse buitencontractuele aansprakelijkheid uit het oorspronkelijke wetsvoorstel, met dien verstande dat de hulppersoon zich in zijn verweer tegen een rechtstreekse buitencontractuele aanspraak van een verdere schakel van de contractketting voor de vergoeding van contractuele schade in principe niet alleen kan beroepen op de contractuele verweermiddelen uit het hoofdcontract, maar ook op de contractuele verweermiddelen uit zijn eigen (onder)contract (daarover straks meer).

4. Uitvoeringsagenten of, volgens de huidige wettelijke terminologie, hulppersonen kunnen ook in geval van contractuele schade voortaan wel rechtstreeks buitencontractueel aansprakelijk worden gesteld door een schadelijgende medecontractant van hun rechtstreekse opdrachtgever.

In de casus van de verontreinigde visvijver is de buitencontractuele aansprakelijkheid van de werknemer of zelfstandige dus niet langer categoriek uitgesloten in zijn verhouding ten aanzien van de koper. Zo krijgt de benadeelde een betere juridische positie ten aanzien van een hulppersoon en wordt de aansprakelijkheidspositie van de hulppersoon ten aanzien van betrokken derden iets minder comfortabel dan in het oude recht. De hulppersoon kan immers niet meer het verhaal van zijn eigen medecontractant afwachten en hopen dat dit verhaal er nooit komt (bijvoorbeeld omdat de eigen medecontractant failliet is gegaan en de curator geen aansprakelijkheidsvordering instelt tegen de hulppersoon).

5. In principe wordt de aansprakelijkheidspositie van de hulppersoon ten aanzien van de betrokken derde in geval van contractuele schade niet volledig gelijkgesteld met zijn aansprakelijkheidspositie ten aanzien van de volslagen derde. De fout die de hulppersoon (werknemer of zelfstandige) heeft begaan en die contractuele schade heeft veroorzaakt, moet immers niet alleen een contractuele fout jegens de eigen medecontractant, maar ook een **buitencontractuele fout** jegens de derde opleveren.¹¹

In onze casus lijkt het evenwel moeilijk te verantwoorden dat de gedraging van de werknemer of zelfstandige (de onzorgvuldige koppeling van de olieslang aan de brandstoftank) een buitencontractuele fout ten aanzien van de buur van de koper zou opleveren, maar niet ten aanzien van de koper zelf. Het feit dat de gedraging is te situeren in een ketting van contracten, belet niet dat die fout van de hulppersoon (werknemer of zelfstandige) tegelijk een buitencontractuele fout is. Met andere woorden, voortaan zal de hulppersoon ook in geval van

⁹ *Parl. St.* 2023-24, nr. 55-3213/008.

¹⁰ Zie de kritiek na de eerste lezing in I. Claeys en C. Desmet, "Kanttekening - Rechtstreekse aansprakelijkheid van de hulppersoon via de rechtstreekse vordering?", *RW* 2023-24, 796-800.

¹¹ In het Franse recht daarentegen wordt de contractuele fout in dergelijke situaties automatisch ook als een buitencontractuele fout gekwalificeerd, zie na vele discussie (die daarmee nadien nog niet verstomd is) Cass.fr. (ass. plén.) 13 januari 2020, nr. 17-19.963, *D.* 2020, 78.

contractuele schade evengoed door de koper als door de buur op buitencontractuele grondslag kunnen worden aangesproken.

6. Dat betekent niet dat de aansprakelijkheidspositie van de hulppersoon (de werknemer of zelfstandige in onze casus) ten aanzien van de betrokken derde (de koper in onze casus) volslagen identiek zal zijn als ten aanzien van de volslagen derde (de buur in onze casus). De contractuele aard van de schade brengt namelijk nog steeds een relevant verschil met zich mee. De aansprakelijkheidspositie van de hulppersoon ten aanzien van de betrokken derde heeft nog als specificiteit dat de hulppersoon kan genieten van wat intussen bekend staat als de **dubbele doorwerking** van contractuele verweermiddelen¹² als de hulppersoon wordt aangesproken voor schade veroorzaakt door de niet-nakoming¹³ van een contractuele verbintenis van de hulppersoon (werknemer of zelfstandige) van zijn medecontractant (de verkoper in onze casus). Als de benadeelde in de contractketting (de koper in onze casus) de buitencontractuele aansprakelijkheid van de hulppersoon inroept voor contractuele schade, kan de hulppersoon overeenkomstig artikel 6.3 §2 BW namelijk twee sets van extra verweermiddelen opwerpen die hij ten aanzien van volkomen derden (zoals de buur in onze casus) niet kan opwerpen.

- Het gaat om verweermiddelen die de hulppersoon kan putten uit het **hoofdcontract** waarbij hij geen partij is (in onze casus het contract tussen de koper en verkoper). Het gaat meer bepaald om de verweermiddelen die voortvloeien uit dat hoofdcontract, uit de wetgeving inzake bijzondere contracten en uit de bijzondere verjaringsregels van toepassing op het contract (zie de bewoordingen van artikel 6.3, §1 BW). De doorwerking van de verweermiddelen uit het hoofdcontract ten voordele van de hulppersoon was al aanvaard in de tekst van het oorspronkelijke wetsvoorstel.
- Het andere luik van de dubbele doorwerking gaf tot meer debat aanleiding. Uiteindelijk heeft de Kamer ervoor geopteerd dat de hulppersoon zich evenzeer kan beroepen op de verweermiddelen uit het **ondercontract** (in de casus het contract tussen de verkoper en de door hem ingeschakelde werknemer of zelfstandige), zonder dit te beperken tot bepaalde situaties.¹⁴

Als één van die twee contracten (het hoofd- of ondercontract) bijvoorbeeld een bevrijdings- of exoneratiebeding omvat, kan de hulppersoon er zich ten aanzien van de verdere schakel in de contractketting (de koper in onze casus) op beroepen. Een bevrijdingsbeding in het hoofdcontract wordt dus door de wetgever weerlegbaar¹⁵ vermoed te zijn aangegaan in het

¹² Zie lang geleden mijn pleidooi voor een (weliswaar meer genuanceerde) dubbele doorwerking in *Samenhangende overeenkomsten en aansprakelijkheid. De quasi-immuniteit van de uitvoeringsagent herbekeken*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 621 e.v. Intussen is de idee van de dubbele doorwerking breed gedragen, zie bijvoorbeeld: I. Samoy en S. Van Eekert, "De terechte afschaffing van het samenloopverbod en de leer van de quasi-immuniteit van de hulppersoon: ander en beter" *RW* 2023-24, 437-440; J.-W. Verbeke en A. Verbeke, "Samenloop en quasi-immuniteit in het bouwcontractenrecht. (Aangename?) kennismaking met het voorontwerp buitencontractuele aansprakelijkheid", *TBO* 2022, 180-191. Sommigen hadden liever de quasi-immuniteit van de hulppersoon behouden, maar in geval van afschaffing pleiten ook zij voor dubbele doorwerking, zoals M.E. Storme, "Een nieuw verbintennisrecht: oude wijn in oude zakken", *Juristenkrant* 2018, 17.

¹³ In het licht van de terminologie van boek 5 BW nemen we aan dat de *toerekenbare* niet-nakoming wordt bedoeld.

¹⁴ Zie in het kort over een meer genuanceerde benadering zoals in het Nederlandse recht wordt gevolgd: I. Claeys en C. Desmet, "Kanttekening - Rechtstreekse aansprakelijkheid van de hulppersoon via de rechtstreekse vordering?", *RW* 2023-24, 796-800.

¹⁵ Over de weerlegging of uitschakeling van het vermoeden straks meer.

voordeel van de hulppersoon (een vermoed derdenbeding). Het bevrijdingsbeding in het ondercontract werkt evenwel *tegen* derden (in casu de koper). Die doorwerking ten nadele van een derde stond meer ter discussie omdat de derdenwerking van een contractueel beding meestal alleen ten voordele van een derde en niet ten nadele van een derde geldt. Zoals gezegd, werd in de commissie voor Justitie aanvankelijk (in de eerste lezing) gepoogd om de dubbele doorwerking te bereiken via een rechtstreekse vordering, maar die piste is na kritiek in een tweede lezing in de bevoegde commissie verlaten.¹⁶

De werknemer of zelfstandige behoudt dus een verschillende aansprakelijkheidspositie naargelang hij door de koper dan wel door de buur van de koper wordt aangesproken. Hij kan wel rechtstreeks buitencontractueel door beiden worden aangesproken, maar tegen de koper kan de hulppersoon (de werknemer of zelfstandige) de twee sets van contractuele verweermiddelen inroepen in geval van contractuele schade.

7. Op dat principe van de doorwerking van contractuele verweermiddelen uit het hoofd- en ondercontract gelden evenwel **twee wettelijke uitzonderingen** waarvan de ene is gekoppeld aan de aard van de geleden schade en de andere aan de aard van de begane fout (artikel 6.3, §2 BW).

- De hulppersoon kan zich in zijn verweer tegen rechtstreekse buitencontractuele aansprakelijkheid voor contractuele schade niet beroepen op de doorwerking van de contractuele verweermiddelen uit het hoofd- of ondercontract als die schade het gevolg is van een aantasting van de fysieke of psychische integriteit van de eiser (de koper in onze casus) (in het kort: fysieke of psychische schade).
- Evenmin speelt de doorwerking als de schade het gevolg is van een fout van de hulppersoon met het opzet schade te veroorzaken (een toepassing van *fraus omnia corrumpit*) (in het kort: bedrieglijke fout).

8. Met andere woorden, de rechtstreekse buitencontractuele aansprakelijkheid van de hulppersoon voor contractuele schade jegens de koper staat in vergelijking met het oude recht minder ver af van de buitencontractuele aansprakelijkheid van de hulppersoon jegens de buur. In principe geldt de buitencontractuele aansprakelijkheid in beide gevallen mits de voorwaarden ervan vervuld zijn. De positie van de buur loopt evenwel niet volledig gelijk met die van de koper. Ten aanzien van de koper (de medecontractant van de opdrachtgever van de hulppersoon) kan de hulppersoon zich immers in geval van contractuele schade beroepen op de contractuele verweermiddelen uit het hoofd- en ondercontract, maar die verweermiddelen staan de hulppersoon dan weer niet ter beschikking in geval van fysieke of psychische schade of in geval van een bedrieglijke fout. De hulppersoon die werknemer is, blijft beschikken over een bijkomend verweermiddel, zowel tegen zijn medecontractant als tegen de betrokken en volslagen derde: hij is krachtens de arbeidsovereenkomstenwet (artikel 18) niet aansprakelijk voor de niet-herhaaldelijk voorkomende lichte fout.

¹⁶ Zie Amendementen nrs. 15 en 44, *Parl.St.* Kamer 2023-24, nr. 55-3213/004; I. Claeys en C. Desmet, "Kanttekening - Rechtstreekse aansprakelijkheid van de hulppersoon via de rechtstreekse vordering?", *RW* 2023-24, 796-800; Amendement nr. 67, *Parl.St.* Kamer 2023-24, nr. 55-3213/004.

9. De aldus wettelijk ingerichte rechtstreekse buitencontractuele aansprakelijkheid van de hulppersoon in de contractketting voor schade veroorzaakt door diens contractuele tekortkoming is evenwel niet van dwingend recht (laat staan van openbare orde). De wetgever laat immers uitdrukkelijk een wettelijke of contractuele afwijking ervan toe.¹⁷ De **wet of het contract kan anders bepalen**. Via contractuele weg kan die rechtstreekse aansprakelijkheid van de hulppersoon worden uitgeschakeld, zodat alsnog de ketting van contracten moet worden gevolgd wil de hoofdopdrachtgever (de koper in onze casus) een aanspraak op schadevergoeding maken. De wet of de parlementaire voorbereiding preciseert helaas niet met welk contract de rechtstreekse buitencontractuele aansprakelijkheid van de hulppersoon voor contractuele schade kan worden uitgesloten of beperkt. Gezien de wettelijke wijze van inrichting van die aansprakelijkheid, komt het me voor dat de rechtstreekse aansprakelijkheid van de hulppersoon kan worden uitgesloten of beperkt in het hoofdcontract, althans voor de contractuele schade. Immers, de hulppersoon kan zich in principe beroepen op de contractuele verweermiddelen uit het hoofdcontract.¹⁸

Andere vraag is te weten of de uitschakeling van die rechtstreekse buitencontractuele aansprakelijkheid van de hulppersoon voor contractuele schade ook geldt in geval van fysieke of psychische schade of van een bedrieglijke fout. Tot die conclusie zou men op het eerste gezicht kunnen komen als men louter voortgaat op de algemeenheid van de wettekst van artikel 6.3 BW die voorziet in de contractuele mogelijkheid tot uitschakeling van de rechtstreekse buitencontractuele aansprakelijkheid. Ik durf evenwel niet zo snel tot die conclusie te komen. Ze houdt immers geen rekening met de grenzen van de geldigheid van bevrijdingsbedingen uit **artikel 5.89 BW**. Volgens die wetsbepaling uit boek 5 BW worden bevrijdingsbedingen immers voor niet-geschreven gehouden als een beding de schuldenaar bevrijdt van zijn opzettelijke fout of van die van een persoon voor wie hij moet instaan, of van zijn fout of van die van een persoon voor wie hij moet instaan, wanneer die fout het leven of de fysieke integriteit¹⁹ van een persoon aantast. Die bepaling inzake bevrijdingsbedingen staat weliswaar in boek 5 maar ze geldt uitdrukkelijk voor zowel contractuele als buitencontractuele aansprakelijkheid. Dit doet me dan ook besluiten dat de uitschakeling van de rechtstreekse buitencontractuele aansprakelijkheid van de hulppersoon in die twee hypothesen (fysieke of psychische schade en bedrieglijke fout) alsnog kan struikelen.²⁰

De specifieke aard van de schade en de specifieke aard van de fout zijn dus in tweeërlei zin van belang. Enerzijds kan de rechtstreekse aansprakelijkheid van de hulppersoon voor

¹⁷ “*Tenzij de wet of het contract anders bepaalt*” (artikel 6.3, §2 BW). Dat sluit ook aan op het principe dat de bepalingen van boek 6 in principe van aanvullend recht zijn (artikel 6.1 BW) en op het principe van de niet-exclusieve werking van de bepalingen van boek 6 (artikel 6.2 BW).

¹⁸ Sommigen gaan ervan uit dat, als de hulppersoon de uitschakeling van de buitencontractuele aansprakelijkheid in zijn relatie met zijn medecontractant (het ondercontract) heeft weten te bedingen, hij die ook als contractueel verweermiddel moet kunnen opwerpen ten aanzien van de verder gelegen schakel in de ketting (de hoofdopdrachtgever). Het is voer voor verdere reflectie of die stelling zich wel verdraagt met de bedoeling van de wetgever die een rechtstreekse buitencontractuele aanspraak tegen de hulppersoon weliswaar onderworpen heeft aan de dubbele doorwerking van contractuele verweermiddelen maar die in eerste instantie wel het principe van die rechtstreekse buitencontractuele aanspraak tegen de hulppersoon heeft ingevoerd, zodat de uitschakeling ervan buiten de wil van de hoofdopdrachtgever om niet alvast voor mij niet evident is.

¹⁹ Dat omvat hier niet uitdrukkelijk de psychische integriteit, wat een wetgevende correctie wenselijk maakt zodat beide boeken (5 en 6) van het BW op dit punt op elkaar zijn afgestemd.

²⁰ De wetgever heeft evenwel aangegeven dat de uitsluiting of beperking van de rechtstreekse buitencontractuele aansprakelijkheid van de hulppersoon (bovenop de grenzen van artikel 5.89 BW) niet ook nog eens is te toetsen aan de gemeenrechtelijke regel van artikel 5.52 BW inzake onrechtmatige bedingen (zie *Parl.St.* Kamer 2020-21, nr. 55-1806/001, 58).

contractuele schade bij een foutieve aantasting van fysieke integriteit alsook bij een opzettelijke fout niet worden uitgesloten of beperkt (overeenkomstig artikel 5.89 BW). Anderzijds geldt bij een rechtstreekse buitencontractuele aansprakelijkheid ook geen dubbele doorwerking van verweermiddelen uit het hoofd- en ondercontract bij een aantasting van de fysieke of psychische integriteit en bij een fout met het opzet schade te veroorzaken (overeenkomstig artikel 6.3 BW).²¹

10. We besluiten. Met de nieuwe regel wordt de rechtstreekse buitencontractuele aansprakelijkheid van een hulppersoon voor schade veroorzaakt voor de niet-nakoming van een contractuele verbintenis (contractuele schade) opnieuw ingevoerd, zoals het al gold ten tijde van vóór de stuwadoorsrechtspraak van het Hof van Cassatie. De rechtstreekse buitencontractuele aansprakelijkheid van de hulppersoon voor contractuele schade (dit is schade veroorzaakt door een contractbreuk) geldt wel niet zomaar zoals voor andere schade. Ze is in principe onderworpen aan de regel van de dubbele doorwerking van contractuele verweermiddelen. Om die reden blijft het concept van contractuele schade van belang onder het nieuwe recht.²² Voor andere dan contractuele schade geldt de dubbele doorwerking van contractuele verweermiddelen immers niet. Zodra aansprakelijkheid van de hulppersoon wordt ingeroepen voor schade die veroorzaakt wordt door zijn contractuele fout, kan deze zich in principe met contractuele middelen uit hoofd- en ondercontract verweren tegen een rechtstreekse buitencontractuele aansprakelijkheid. Men lijkt die dubbele doorwerking van contractuele verweermiddelen ook te willen laten gelden in het geval dat de wanprestatie van de hulppersoon bestaat in de schending van wettelijke of reglementaire verplichtingen met een welbepaald gebod of verbod, maar ook dit is geen evidentie.²³

Naar nieuw recht heeft de benadeelde dus krachtens de wet meer rechtstreekse aanspraakmogelijkheden tegen de hulppersoon. De impact van die hervorming zal in grote mate afhangen van de mate waarin de rechtstreekse aansprakelijkheid van de hulppersoon voor contractuele schade contractueel zal worden uitgeschakeld (volgens mij wel mits respect voor de algemene beperkingen van geldigheid van bevrijdingsbedingen).

Voor wie baat heeft bij een visuele voorstelling, vindt in het boek een beslissingsboom om te bepalen of een hulppersoon in geval van door hem veroorzaakte schade rechtstreeks op grond van een buitencontractuele fout²⁴ aansprakelijk kan worden gesteld.

11. Tot slot, aansprakelijkheid en verzekering gaan hand in hand (en zo leggen we de link met de gevierde in dit boek). Het gebrek aan een verzekering was één van de redenen waarom in de praktijk naar een grondslag voor de rechtstreekse buitencontractuele aansprakelijkheid van een hulppersoon werd gezocht.²⁵ Het is merkwaardig dat in de Kamer terzake nauwelijks

²¹ Een wetgevende correctie dringt zich op om de terminologie van boeken 5 en 6 van het BW op elkaar af te stemmen.

²² Ook op dit concept kom ik in een andere bijdrage terug.

²³ Ook daarop kom ik later terug. Daarbij heeft de wetgever geen onderscheid gemaakt naargelang de situaties waarin een aansprakelijk gestelde hulppersoon er al dan niet rechtmatig mocht op vertrouwen dat de verweermiddelen uit zijn contract (ondercontract) tegen de hoofdopdrachtgever zouden kunnen worden opgeworpen (welk onderscheid in het Nederlands recht wel wordt gemaakt).

²⁴ De objectieve of foutloze aansprakelijkheid is voor een andere bijdrage.

²⁵ Zie bijv. Bergen 16 januari 1997, *TBH* 1997, 694, noot J.L. Fagnart, *RRD* 1997, 189 (BA uitbating beperkt tot buitencontractuele aansprakelijkheid).

discussie is gevoerd over de verzekeringsaspecten van de rechtstreekse buitencontractuele aansprakelijkheid van de hulppersonen. De hulppersonen omvatten nochtans een zeer brede categorie van de bevolking: niet alleen werknemers en zelfstandigen (zoals in onze casus) maar ook (volgens de klassieke visie) bestuurders van rechtspersonen, alsook ambtenaren en vrijwilligers. Al die hulppersonen doen er dus goed aan om te verifiëren of zij mede verzekerd zijn onder de aansprakelijkheidsverzekeringopolissen die hun medecontractant heeft gesloten en wat de voorwaarden ervan zijn.

